

Een project voor milieueducatie realiseren

Kernwoorden

Benadering

Tips & raadgevingen

Voorbeelden

Project, educatie en milieu? Het antwoord ligt in de vraag verscholen!

De natuur- en milieueducatieprojecten (NME) combineren leeractiviteiten met concrete acties rond een milieuthema. Ze hebben drie doelen: een emotionele band met de natuur ontwikkelen, begrijpen wat de uitdagingen zijn en acties en hulpmiddelen ontwikkelen die het milieu ten goede komen.

Project: Leren aan de hand van een project is een ideale vorm van natuur- en milieueducatie (NME). Via een collectief doel worden de leerlingen centraal gesteld in de leeractiviteiten. Ze werken mee aan een traject dat richting de doelstelling leidt en zetten zich daarvoor in. De leraar, eventueel ondersteund door een NME-animator, begeleidt de leerlingen binnen een dynamiek die motiveert omdat ze zinvol is en omdat ze samenhangt met de uitdagingen van onze samenleving.

Educatie: Een NME-project realiseren betekent in actie komen, de kennis van de leerlingen verrijken en meerdere vakken in de praktijk brengen. In het kader van de projecten worden ook transversale competenties uitgewerkt: samenwerken, oplossingen uitwerken, verantwoordelijkheid nemen ... De leerlingen moeten zich daarbij bewust worden van wat ze via het project hebben geleerd en er moet worden gezorgd voor structuur in de leeractiviteiten!

Milieu: Een project is gericht op verbetering van het milieu in combinatie met verbetering van de leefomstandigheden: beheer van lawaai, verwelkoming van biodiversiteit, verbetering van de kantine, collectief energiebeheer enz. Uw milieudoelstelling vertaalt zich naar gedragswijzigingen (een veldfles gebruiken, een "lichtdienst" opzetten, schoolboekenverhuur organiseren ...) en/of naar voorzieningen binnen het beheer van de school (gebruik van gerecycleerd papier, installatie van fonteinkranen, veggimenu's in de kantine ...).

Voorbeelden ... en tegenvoorbeelden In beeld

De Brusselse scholen zijn zeer actief op milieugebied.

Lees de beschrijvingen van hun projecten op de site van [Bubble](#).

Bekijkde [video's](#) die op Brusselse scholen zijn gerealiseerd.

Hoe een project voor milieueducatie realiseren?

Acties	Is dit een NME-project?	Waarom?
We onderzochten de voedselpiramide en de voordelen die het eten van lokale seizoensgroente en -fruit voor het milieu heeft. Nadien heeft de hele klas besloten om elke week een afvalvrij tussendoortje met vers fruit te organiseren.	ja	U maakt gebruik van een van de vele toegangspunten die het onderwijs biedt om een milieuthema aan te snijden. Vervolgens brengt u de theorie in de praktijk aan de hand van acties die de levenskwaliteit en het milieu ten goede komen.
Onze school heeft overal in het gebouw dubbel glas geplaatst.	nee	Hoewel aanzienlijke energiebesparingen worden gerealiseerd, hetgeen het milieu en de portefeuille ten goede komt, zijn de leerlingen niet bewustgemaakt inzake de energie-uitdagingen en de handelingen waarmee we onze impact kunnen beperken ... Tenzij u van de nieuwe installatie gebruikmaakt om dit te doen!
We hebben een begeleide wandeling door het Zoniënwoud gemaakt om te leren over bomen en hun belang voor de mens.	ook niet	Dit is een heel goed begin: er is niets beters dan contact met de natuur om verrukking en een positieve verhouding tot het milieu tot stand te brengen. Maar laat het daar niet bij: realiseer een of meerdere concrete acties om de leerstof in de praktijk te brengen: plant bomen op school of op een nabijgelegen terrein, maak de leerlingen bewust van hun keuzes als consument (FSC-label, gerecycleerd papier, hergebruik van hout enz.)

1. Een thema kiezen

Bij de keuze van een thema maakt de gelegenheid vaak de dief:

- u hebt een bezoek gebracht aan BELEXPO;
- u hebt een folder ontvangen waarin een leuke animatie wordt aangeboden;
- uw collega heeft een leuk leerhulpmiddel ontdekt;
- er is een film uitgekomen waar veel over wordt gesproken ...

En hop! Uw enthousiasme is gewekt en de klas begint aan een project.

Zorg ervoor dat het project de leerlingen aanspreekt: kies een boodschap die rechtstreeks betrekking op hen heeft en stel uw klas in staat een concreet doel te stellen dat realiseerbaar is voor uw leerlingen en rechtstreeks van hen afhankelijk is.

Zorg ervoor dat u uw leerlingen niet in de war brengt met een boodschap die "goed klinkt", maar die de kinderen binnen hun gezinsmilieu niet praktisch kunnen toepassen.

Zo kiest u een geschikt thema

- Vraag de leerlingen na een bezoek aan een tentoonstelling welke onderwerpen hen het meest hebben aangesproken, wat hen motiveert om in actie te komen. Kies samen het klassikale project: zo zorgt u voor saamhorigheid en gemotiveerde leerlingen.

- Kies een actueel onderwerp: de organisatie van een Klimaatconferentie, steeds extremere weersverschijnselen (orkanen), de installatie van zonnepanelen op het dak van de school ... Goed of slecht nieuws vormt een aanknopingspunt om een thema te behandelen.

- Maak gebruik van het educatieve aanbod: dossiers, animaties, projectoproepen enz. Zo beschikt u over elementen waarmee u de leerlingen kennis kunt laten maken met het thema.

Voorbeelden

Rond het thema water:

U hebt een zuiveringsstation of waterwingebied bezocht, of u hebt een mooie documentaire bekeken over het blauwe goud ... Hoe legt u een link tussen de beleavingswereld van de klas en een beter milieu?

- via het toegangspunt "gezondheid": water als drank promoten. Geef leerlingen de gelegenheid om tijdens de lessen water te drinken, maak de wastafel vrij en schoon voor betere toegang, moedig het gebruik van veldflessen aan.

- via het toegangspunt "problemen": verpakkingsafval beperken (dat maakt een kwart van het afval op school uit). En waarom geen geld inzamelen voor de installatie van een drinkfontein op het schoolplein?

- via het toegangspunt "grondstoffen": wijd aandacht aan de producten die in het riool verdwijnen en aan waterverspilling. De hele problematiek rond schoonmaakmiddelen, chemische producten en het opsporen van lekkages binnen de school is vooral interessant voor middelbare scholen. Maak zelf ecologische onderhouds- of lichaamsverzorgingsproducten, stel voor de schoolleiding een lijst met adviezen op inzake lekkages en onderhoudsproducten, stel vragen bij gewoonten.

- Rond het thema energie:

Verwarming lijkt u een interessant thema, maar als de gemeente de thermostatische kranen heeft vastgezet, de ramen van enkel glas zijn en er al jaren niets is veranderd, ondanks herhaalde verzoeken door uw bestuur ... Dan is er grote kans dat een project rond dit subthema geen concrete resultaten zal opleveren.

In dat geval is het beter om de leerlingen in actie te laten komen: licht uit wanneer ze de klas verlaten, stekkerdozen voor elektrische apparaten (bijvoorbeeld als u een computer in de klas heeft), de radiatoren vrij houden, de smartphone repareren en zo lang mogelijk blijven gebruiken, een link leggen met gewoonten die ze thuis kunnen veranderen, andere klassen bewustmaken van het belang van energiebesparing. In deze situaties is het belangrijk dat de volwassene een voorbeeldfunctie vervult: educatie is allereerst een kwestie van daden, niet van woorden.

2. Ontdekken wat de uitdagingen zijn

Voordat u een project start, wilt u weten waar u het over gaat hebben. Om u vertrouwd te maken met het onderwerp, kunt u de site van [Leefmilieu Brussel](#) bezoeken. Hier vindt u volop informatie, advies en acties over milieugerelateerde thema's. Ook kunt u deelnemen aan gratis opleidingen van het [Bubble-netwerk](#). Daar kunt u uw vragen, zorgen en ideeën delen met andere docenten en met NME-specialisten.

Om uw leerlingen met het thema te laten kennismaken, kunt u activiteiten afwisselen rond 3 krachtlijnen, die elkaar aanvullen:

- **begrijpen:** wat is de situatie, waarom moet die veranderen, wat is de verwachte impact? Er staan tal van door specialisten ontwikkelde hulpmiddelen en leeractiviteiten tot uw beschikking. Ontdek ze hier:

- o presentatie [van de leerhulpmiddelen van](#) Leefmilieu Brussel
- o [de database met leerhulpmiddelen van Réseau Idée](#)

- **een positieve band met het milieu ontwikkelen:** voeg een zintuiglijke en emotionele dimensie toe aan de leeractiviteiten. Een fietstocht, op samenwerking gerichte spelletjes in het bos, de wijk verkennen, tentoonstellingen, films ... Zo beleven de kinderen het milieu en voelen ze zich bij het thema betrokken. Blijf op de hoogte van het nieuwste aanbod:

- o word lid van [Bubble](#)
- o Schrijf u in voor de [NME-nieuwsbrief](#)

- **kom in actie:** bepaalde projecten kunnen worden gestart met een eenmalige collectieve actie: een haag planten, deelnemen aan een internationale klimaatcampagne, een Dikketruiendag" of een "Veggedag" invoeren op school ... Er zijn gelegenheden te over om uw leerlingen in actie te krijgen, zodat ze samen met specialisten kunnen ontdekken wat er speelt en het gevoel krijgen zelf iets te kunnen bijdragen.

Nadat de klas het thema heeft leren kennen, is het tijd voor een korte pauze, een moment van metacognitie: stel vragen over de eigen kennis en de eigen voorstellingen. Zijn die kennis en die voorstellingen door deze kennismaking gewijzigd?

3. Stand van zaken

Wat zijn de individuele en collectieve voorzieningen en handelwijzen in verband met dit thema? Wat is er de impact van? Maak met de klas de balans op in de vorm van een tekening of op basis van een schoolplattegrond¹.

Het idee is niet om met de vinger te wijzen naar wie de dingen goed of slecht doet, maar te ontdekken wat er beter kan en wat voor goede werkwijzen er al bestaan. Het heeft immers geen zin om promotie te voeren voor kraanwater als drankpakjes en -blikjes op school al verboden zijn.

4. Een doel vastleggen

Leren aan de hand van projecten omvat een essentieel element: een te realiseren doelstelling. Dit speelt een belangrijke rol, want een project krijgt er zin door en blijft er specifiek en gefocust door. Ook kan het project zo achteraf worden geëvalueerd: in hoeverre is de doelstelling behaald?

Bij milieueducatie is het doel een milieudoelstelling die concreet en meetbaar is. Vermindering van het afval op school? Weeg het afval voor en na het project en klaar is kees. Is het doel niet meetbaar, denk dan aan "indicatoren" aan de hand waarvan de klas de impact van het project kan beoordelen: peilingen, een enquête ... En uiteraard kunnen kinderen met een wiskundeknobbel zich uitleven!

Tips voor het vastleggen van een doel met de leerlingen

U zult vaak te maken krijgen met zeer enthousiaste leerlingen: ze willen alles doen en weten van geen ophouden! Herinner ze eraan dat één behaald doel meer waard is dan 36 opgegeven plannen.

Hoe ambitieus u wilt zijn, hangt uiteraard af van de hoeveelheid tijd die u aan het project kunt of wilt besteden. Laat dit aan de leerlingen weten, zodat zij er rekening mee kunnen houden bij de keuze van hun doelstelling. Hebt u weinig tijd, focus dan op individueel of collectief gedrag. Hebt u grotere plannen, ga dan bij uw leerlingen te rade voor samenwerking, ideeën en energie!

De startbalans bepaalt de richting naar het doel. Stel voor elke balanspost de volgende vragen:

- Wat kan er beter? Hoe?
- Hoeveel invloed kunnen de leerlingen uitoefenen op het realiseren van die verbeteringen? Het is essentieel dat het te realiseren doel binnen hun invloedssfeer ligt. Zij moeten

¹ De Facilitator "scholen" (Brussels gewest) is er voor u. Hij kan een globale balans opstellen met behulp van de "Quick Scan". Hij komt op school een vragenlijst invullen, waarbij de directie, de leerlingen en de leraars worden betrokken. Daarna volgt een rapport waarin de sterke en zwakke punten van de werkwijze op school naar voren worden gebracht en advies wordt gegeven over mogelijke toekomstige projecten. Contact: info@coren.be

de drijvende kracht vormen achter het individuele of collectieve gedrag op het niveau van hun klas. En wanneer dit gedrag een impact heeft op de school in haar geheel, kunnen ze "ambassadeurs" voor hun project worden richting andere leerlingen: ze kunnen hen aanmoedigen om hun gedrag ook te veranderen. Ook kunnen ze de autoriteiten motiveren als het gaat om een beheerswijziging. Op dat niveau zijn ze echter niet "aansprakelijk" als de verwachte veranderingen niet tot stand komen.

Enkele voordelen:

- Vergroten van de biodiversiteit en van de hoeveelheid natuur op school
- Vellen papier aan beide zijden gebruiken
- Voedselverspilling met ... % verminderen
- Het lawaai in de kantine verminderen
- De elektriciteitsfactuur van de school met ...% verlagen

5. Het actieplan

Ligt uw doelstelling vast? Dan is het nu tijd om te bekijken hoe dat doel concreet kan worden waargemaakt. Wie doet wat? Wanneer? Het actieplan vormt de concrete organisatie van het project. Het globale doel wordt onderverdeeld in stappen. Daarbij zijn twee elementen van belang:

- een communicatiefase richting andere spelers op school kan nuttig zijn: andere leerlingen, ouders ... Dit is een goede gelegenheid voor een samenvattende oefening: schriftelijke en mondelinge expressie. Tegelijk worden leerlingen extra enthousiast en voelen ze zich gewaardeerd als ze hun resultaten kunnen delen;
- de afsluiting van het project. Het is belangrijk het einde van het project te markeren alvorens iets nieuws te beginnen. Dit moment kan feestelijk of formeel zijn; waar het vooral om gaat is dat er een evaluatie plaatsvindt.

Bij kleine projecten kan het opstellen van een actieplan erg "bureaucratisch" overkomen. Toch is het voor leerlingen heel nuttig om te leren vooruit te kijken naar de toekomst. Daar hebben ze later nog veel aan!

Door de timing van het project te confronteren met de activiteitenkalender van de klas (excursies, andere projecten, maaltijden, examens) vermijdt u dat projecten halverwege moeten worden opgegeven of dat ze worden afgeraffeld wegens tijdgebrek.

Het actieplan maakt ook samenwerking met andere klassen mogelijk. Wanneer alle partijen hetzelfde actieplan hebben, kunnen de taken gemakkelijker worden verdeeld.

Bent u op zoek naar ideeën voor acties?

De site van Leefmilieu Brussel biedt voor elk thema een lijst met concrete acties die u met uw leerlingen kunt uitvoeren.

duurzame voeding (<http://www.environnement.brussels/thematiques/alimentation/lecole/agir-lecole>),

energie (<http://www.environnement.brussels/thematiques/energie/lecole/agir-lecole>),

afvalpreventie (<http://www.environnement.brussels/thematiques/dechets-ressources/lecole/agir-lecole-contre-les-dechets>),

biodiversiteit (<http://www.environnement.brussels/thematiques/espaces-verts-et-biodiversite/lecole/agir-lecole>),

water (<http://www.environnement.brussels/thematiques/eau/lecole/agir-lecole>)

lawaai (<http://www.environnement.brussels/thematiques/bruit/lecole/agir-lecole>)

6. De realisatie

Uw mooie actieplan wijst u nu de weg naar uw doelstelling ... "Aan de slag!" »

Zorg ervoor dat u de projectvorderingen schriftelijk en visueel bijhoudt. Dit maakt de evaluatie en de communicatie in de schoolkrant of op de schoolwebsite gemakkelijker.

U kunt uw klas in het zonnetje zetten via artikelen, ontmoetingen met andere klassen of met ouders, maar ook op de site van Bubble, het uitstalraam voor alle Brusselse scholen die in actie komen voor het milieu. Zet uw projectfiche op de site (<https://www.bubble.brussels/projets-decoles/>): stuur een foto met een samenvattende beschrijving van uw project naar info@bubble.brussels.

7. De evaluatie

Een compleet project beheren: dat betekent dat u bij de start al aan de evaluatie denkt!

Die evaluatie biedt een overzicht van:

- Wat er is bereikt: de gerealiseerde acties, confrontatie met het actieplan. Is alles volgens plan verlopen? Wat heeft u uit deze ervaring geleerd?
- Wat is er gelukt/gerealiseerd (concreet resultaat): is de milieudoelstelling bereikt? Zijn er nieuwe doelstellingen vastgelegd? Zijn er duurzaam nieuwe gewoonten aangeleerd? Kan er nog iets worden toegevoegd?
- Wat er is geleerd: ook een belangrijke vraag. Wat nemen de leerlingen mee uit dit project? Dit is een moment om terug te kijken en samen met de leerlingen een samenvatting te maken van wat er is geleerd.

De evaluatie vormt een afronding van het project en maakt het mogelijk nieuwe ideeën te lanceren om het nog beter te doen of nog verder te gaan. In het laatste geval begint u opnieuw met een cyclus van 7 stappen. Zijn er geen nieuwe ideeën, dan kunt u gewoon vieren dat het project is afgerond!